

С.В. Свірко, д.е.н., д.держ.упр., проф.
Т.О. Власюк, д.е.н., проф.
О.А. Харченко, доктор філософії
Т.М. Тростенюк, доктор філософії

Державний університет «Житомирська політехніка»

Інституціональні засади державного управління сталим розвитком урбанізованих територій

В статті опрацьовано питання інституціональних положень державного управління сталим розвитком урбанізованих територій. Запропоновано визначення відривних категорій: сталий розвиток урбанізованих територій – процес забезпечення певного стану соціально-економічного розвитку таких територій, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) урбосистеми, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин та відповідний рівень соціальної, економічної та екологічної безпеки урбосистеми для благополуччя сучасних і майбутніх поколінь; державне управління сталим розвитком урбанізованих територій – це процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку урбосистеми, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціального консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки спільноти урбосистеми для добробуту сучасних та майбутніх поколінь; інституалізації державного управління сталим розвитком урбанізованих територій – дослідження сфери державного управління з метою розпізнання та визначення відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, повноваження, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах керівних дій щодо сталого розвитку урбосистеми. Сформовано інституціональний механізм державного управління сталим розвитком України та урбосистем.

Ключові слова: сталий розвиток; урбанізовані території; державне управління; інституалізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Урбанізація, як характерне явище ХХ сторіччя, вплинула на всі сфери життя суспільства. Концентрація населення у містах за останнє сторіччя збільшилась у 6 разів; не стала виключенням і Україна, в якій на сьогодні на урбанізованих територіях проживає більше 70 % населення, що у 7 разів більше ніж на початку ХХ століття [1, 2]. Як і будь який бурхливий розвиток, урбанізація, крім позитивних моментів, виявила проблеми та певну неготовність суспільства до викликів економічного, соціального та екологічного характеру, спробу вирішення яких фактично було здійснення через формування так званих цілей сталого розвитку.

Дослідження всіх закріплених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН цілей сталого розвитку свідчить про належність лівової частки останніх (подолання бідності та голоду, міцне здоров'я та благополуччя, якісна освіта, гендерна рівність, чиста вода та належні санітарні умови, доступна та чиста енергія, гідна праця та економічне зростання, промисловість, інновації та інфраструктура, скорочення нерівності, сталий розвиток міст і громад, відповідальне споживання та виробництво, мир, справедливість та сильні інститути, партнерство заради сталого розвитку тощо) до проблематики сучасних урбанізованих територій [3]. Отже, опрацювання проблематики сталого розвитку в контексті управління урбанізованими територіями сприятиме розв'язанню сукупності найважливіших економічних, соціальних та екологічних проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спираються автори. Проблематика сталого розвитку у різні часи розглядалась такими вченими, зокрема: О.Білуросом, Б.Буркінським, В.Вернадським, М.Голубець, Л.Гринівим, Б.Коробко, Ю.Мацейко, В.Поліщук, В.Степановим, С.Харічковим, В.Шевчуком, А.Лейзеровичем, Р.Кейтсом, Т.Перрісом, Дж. Хулсом та іншими. Питання розвитку управління урбанізованими територіями опрацьовували такі вчені як: А.Антонов, Л.Антонова, О.Бабінець, Л.Биченко, І.Гарькавий, Д.Грицишен, В.Загурська-Антонюк, Т.Дерун, І.Драган, В.Євдокимов, Г.Іщенко, Ю.Качан, В.Колтун, О.Корепанов, С.Кравченко, Н.Лисяк, В.Мариненко, Р.Махия Н.Омельченко, А.Павлів, Л.Сергієнко, Ф.Рагімов, М.Растворова, О.Чеботарьова, О.Чуєв, В.Ярощук та інші. Віддаючи належне здобутками вказаних вчених, варто зазначити, що питання інституалізації державного управління сталим розвитком на урбанізованих територіях не розглядав жодний з вказаних вчених.

Постановка завдання (формулювання мети статті). Метою публікації є дослідження інституціональних проблем управління сталим розвитком на урбанізованих територіях.

Викладення основного матеріалу. На сьогоднішній день поняття сталого розвитку сприймається значно ширше ніж первісні його трактування. Так, опрацювання значної кількості джерел дало змогу виокремити такі підходи до його характеристики [4–9]: певний стан; процес регулювання, забезпечення, розробки, формування; процес зміни системи; прогрес соціально-економічного розвитку; керований процес; властивість тощо. Екстраполяція сучасного розуміння сталого розвитку на сферу державного управління урбанізованими територіями дало змогу запропонувати такі визначення:

– сталий розвиток урбанізованих територій – процес забезпечення певного стану соціально-економічного розвитку таких територій, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей (зменшення впливу на навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів) урбосистеми, що забезпечить узгодженість інтересів учасників суспільних відносин та відповідний рівень соціальної, економічної та екологічної безпеки урбосистеми для благополуччя сучасних і майбутніх поколінь;

– державне управління сталим розвитком урбанізованих територій – це процес формування та реалізації публічно-управлінських рішень щодо забезпечення сталого розвитку урбосистеми, який характеризується гармонізацією соціальних, економічних та екологічних цілей для забезпечення соціального консенсусу, узгодженості інтересів учасників суспільних відносин, відповідного рівня безпеки спільноти урбосистеми для добробуту сучасних та майбутніх поколінь.

У формування напрямів державного управління сталим розвитком урбанізованих територій важливо є також ідентифікація цілей останнього в контексті вищевказаних векторів [3]:

– економічні цілі сталого розвитку: задоволення попиту на продукцію; розробка ресурсозберігаючих технологій; стійке відтворення потенціалу економічної системи; ефективність використання ресурсів; формування нової ефективної структури промисловості; забезпечення рентабельності; забезпечення економічного зростання без збитку для екології; попередження кризових явищ;

– екологічні цілі сталого розвитку: підтримка екологічної безпеки; зниження навантаження на біосферу; раціональне природокористування; екологічна ефективність; відтворення урбоекологічної підсистеми;

– соціальні цілі сталого розвитку: зростання рівня якості життя; безпека життєдіяльності; створення сприятливих умов життєдіяльності; соціальна ефективність; продовольча безпека; забезпечення соціального прогресу; прогрес суспільства; формування громадського суспільства; зниження соціальної нерівності; узгодження соціальних дій [3].

Питання інституалізації державного управління загалом останнім часом актуалізувалось у науковій літературі. Так, професор Д.Грицишен стверджує, що «інституалізація державної фінансово-контрольної діяльності ... – ... процес ідентифікації відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, завдання, форми, норми) такої діяльності цих інститутів зокрема та в цілому або в контексті відповідного фокусного запиту» [10].

Професор С.Свірко, підтримуючи та розвиваючи певним чином позицію попереднього автора, аргументує під «інституалізацією державного управління бюджетною безпекою розуміти процес ідентифікації відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, завдання, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах державного управління бюджетною безпекою зокрема та загалом, в цілому або в контексті відповідного фокусного запиту» [11].

Зважаючи на ґрунтовність наведених вище позицій вказаних авторів доречним вбачається запропонувати таке визначення поняття «інституалізації державного управління сталим розвитком урбанізованих територій», під яким пропонується розуміти дослідження сфери державного управління з метою розпізнання та визначення відповідних інститутів, формалізації та систематизації фундаментальних положень (об'єкт, мета, принципи, функції, повноваження, форми, норми), їх зв'язків, комунікацій в межах керівних дій щодо сталого розвитку урбосистеми [21].

Таким чином, інституалізацію державного управління сталим розвитком урбанізованих територій потрібно розпочинати з ідентифікації відповідних інститутів в межах вказаного процесу. Водночас в опрацюванні положень інституалізації в цілому доречно опиратися на розподіл інституцій на суб'єктів прямої та опосередкованої дії [11]. Задля цього опрацюємо центральний нормативний документ щодо розбудови сталого розвитку в Україні: йдеться про Стратегію сталого розвитку України до 2020 р. [12]. Нагадаймо, що власне підготовка вказаного документу була здійснені за участі Адміністрації Президента, Виконавчого комітету реформ, Фонду «Відродження», ЕБРР, Національного університету «Києво-Могилянська Академія», Київської школи економіки, Громадської платформи «Нова країна» та інших, а також за широкого обговорення суспільної громади; 24 грудня 2014 року Стратегію було схвалено Національною радою реформ [12].

Вивчення вказаного документу в контексті як утворювальних регламентаційно-правових, так і змістовних засад свідчить, що до регуляторних інституцій прямої дії належить Президент України та Кабінет Міністрів України, а також нерегуляторна інституція прямої дії – Національна рада реформ [12].

Щодо опрацювання складу регуляторних та нерегуляторних інституцій непрямої дії доречним вбачається опиратись на визначені стратегією вектори руху та їх змістовне наповнення, зокрема [12]:

- **вектор розвитку**

- Дерегуляція та розвиток підприємництва;
- Програма розвитку малого та середнього бізнесу;
- Податкова реформа;
- Реформа захисту економічної конкуренції;
- Реформа корпоративного права;
- Реформа фінансового сектору;
- Реформа ринку капіталу;
- Реформа сфери трудових відносин;
- Реформа транспортної інфраструктури;
- Реформа телекомунікаційної інфраструктури;
- Програма участі в транс'європейських мережах;
- Реформа державної митної справи та інтеграція в митну спільноту ЄС;
- Реформа монетарної політики;
- Програма розвитку українського експорту;
- Реформа енергетики;
- Програма енергоефективності;
- Реформа сільського господарства та рибальства;
- Земельна реформа;
- Реформа житлово-комунального господарства;
- Реформа статистики;
- Програма залучення інвестицій;
- Реформа дипломатичної служби;
- Реформа у сфері здійснення державних закупівель;
- Реформа державного фінансового контролю та бюджетних відносин;
- Реформа державної служби та оптимізація системи державних органів;
- Реформа управління державною власністю;

- **вектор безпеки**

- Реформа системи національної безпеки та оборони;
- Реформа оборонно-промислового комплексу;
- Судова реформа;
- Оновлення влади та антикорупційна реформа;
- Програма електронного урядування;
- Реформа правоохоронної системи;
- Програма енергонезалежності;
- Реформа захисту інтелектуальної власності;
- Програма збереження навколишнього природного середовища;

- **вектор відповідальності**

- Децентралізація та реформа державного управління;
- Реформа регіональної політики;
- Програма національної єдності та підтримки національних меншин;
- Конституційна реформа;
- Реформа виборчого законодавства;
- Реформа системи соціального захисту;
- Пенсійна реформа;
- Реформа системи охорони здоров'я;
- Реформа у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів;
- Реформа у сфері захисту прав споживачів;
- Програма популяризації фізичної культури та спорту;
- Програма здорового способу життя та довголіття;
- Реформа освіти;
- Програма розвитку для дітей та юнацтва;

- **вектор гордості**

- Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі;

Програма створення бренду «Україна»;
 Реформа нагородної справи;
 Програма розвитку інновацій;
 Розвиток інформаційного суспільства та медіа;
 Реформа державної політики у сфері науки та досліджень;
 Українська космічна програма;
 Програма розвитку туризму;
 Реформа державної політики у сфері культури;
 Програма розвитку національного кіновиробництва;
 Програма розвитку національної видавничої справи;
 Реформа державної політики у сфері спорту;
 Програма залучення талантів [12].

Проведений функціональний аналіз наведених напрямів 62 реформ в контексті вітчизняних органів влади свідчить про таку їх сукупність в розрізі вказаних векторів; при цьому в межах інституцій непрямої також варто виокремлювати регуляторні та нерегуляторні інституції (таблиця 1).

Таблиця 1

Регуляторні та нерегуляторні інституції непрямої дії в межах процесу державного управління сталим розвитком (авторська розробка)

Назва державного органу влади	Вектор розвитку	Вектор безпеки	Вектор відповідальності	Вектор гордості
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Верховна рада України	+	+	+	+
Рада національної безпеки та оборони України	+	+	+	+
Міністерство аграрної політики та продовольства України	+	+	+	+
Міністерство енергетики України	+	+		
Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій	+	+		
Міністерство молоді та спорту України			+	+
Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України	+	+		+
Міністерство цифрової трансформації України	+	+	+	+
Міністерство економіки України	+	+		+
Міністерство внутрішніх справ України		+		
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України		+		
Міністерство закордонних справ України	+		+	+
Міністерство інфраструктури України	+			
Міністерство культури та інформаційної політики України	+		+	+
Міністерство оборони України		+		
Міністерство освіти і науки України			+	+
Міністерство охорони здоров'я України			+	
Міністерство розвитку громад та територій України			+	+
Міністерство соціальної політики України			+	
Міністерство у справах ветеранів України			+	
Міністерство фінансів України	+			
Міністерство юстиції України	+	+	+	
Державна служба України з етнополітики та свободи совісті			+	+
Національна служба здоров'я України			+	
Державна митна служба України	+			
Державна податкова служба України;	+			
Державна аудиторська служба України	+			
Національна соціальна сервісна служба України		+		
Державна авіаційна служба України	+			
Державна архівна служба України				+
Державна казначейська служба України	+			

1	2	3	4	5
Державна міграційна служба України	+			
Державна служба морського та річкового транспорту України	+			
Державна служба України з безпеки на транспорті	+	+		
Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів			+	
Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру	+			+
Державна служба геології та надр України	+			+
Державна служба України з питань праці	+			
Державна служба статистики України	+			
Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками			+	
Державна служба України з надзвичайних ситуацій		+		
Державна служба фінансового моніторингу України	+	+		
Державна служба експортного контролю України	+			
Державна регуляторна служба України	+	+		
Державна фіскальна служба України	+			
Державна служба якості освіти України			+	+
Агентство з управління державним боргом України	+			
Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти			+	+
Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України	+	+		
Державне агентство розвитку туризму України				+
Державне агентство автомобільних доріг України	+			
Державне агентство водних ресурсів України	+			
Державне агентство лісових ресурсів України	+			
Державне агентство резерву України	+			
Державне агентство меліорації та рибного господарства України	+			
Державне агентство України з питань кіно				+
Державне агентство України з управління зоною відчуження	+			
Державне космічне агентство України	+			+
Державне агентство інфраструктурних проєктів України	+			
Державна інспекція архітектури та містобудування Державна екологічна інспекція України	+	+		
Державна інспекція ядерного регулювання України	+	+		
Державна інспекція енергетичного нагляду України	+	+		
Комісія з регулювання азартних ігор та лотерей	+			
Державний комітет телебачення і радіомовлення України	+			+
Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України	+	+		
Національна комісія зі стандартів державної мови			+	+
Антимонопольний комітет України	+			
Фонд державного майна України	+			

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Національне агентство України з питань державної служби	+	+	+	
Національне агентство з питань запобігання корупції	+	+	+	
Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів	+	+		
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації	+	+		+
Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг	+			
Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	+			
Адміністрація Державної прикордонної служби України	+	+		
Бюро економічної безпеки України	+	+		
Національна поліція України		+		
Український інститут національної пам'яті				+
Пенсійний фонд України			+	

Вірність такого підходу підтверджує і Розпорядження Кабінету міністрів України від 4.03.2015 р. № 213-р «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», а також Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019, яким визначено такі цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [12, 13].

Моніторинг останніх проектних документів свідчить про спробу ротації регуляторних інституцій прямої дії, зокрема: проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року вже представлений у вигляді проекту Закону України [13]. Такий підхід має обґрунтовані підстави у вигляді вітчизняного законодавства. Так, Стратегія сталого розвитку України фактично є нормативно-правовим документом на довгострокову перспективу, отже її підготовка має здійснюватися відповідно до Закону України 23 березня 2000 року № 1602-III «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», оскільки ст.16 вказаного нормативного документу закріплено затвердження таких комплексних програмних документів Верховною Радою України [22]. Зважаючи на вказане вище, пропонується такий оновлений склад регуляторних та нерегуляторних інститутів прямої та непрямої дії в процесі державного управління сталим розвитком загалом та урбанізованих територій зокрема (таблиця 2).

Таблиця 2

Оновлений склад регуляторних та нерегуляторних інститутів прямої та непрямої дії в процесі державного управління сталим розвитком України та урбанізованих територій (авторська розробка)

<i>Регуляторні інститути прямої дії</i>	<i>Нерегуляторні інститути прямої дії</i>	<i>Регуляторні інститути непрямої дії</i>	<i>Нерегуляторні інститути непрямої дії</i>
Президент України	Національна рада реформ	Міністерства України	РНБОУ
Верховна рада України			
Кабінет Міністрів України			Державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства
Міські голови, міські ради, міські державні адміністрації	Місцеві ради реформ	Департаменти та управління МДА	

Варто зауважити, що інституалізацію державного управління сталим розвитком урбанізованих територій не можливо здійснити без інституалізації державного управління сталим розвитком України в цілому, яку доречно проводити в контексті визначення та уточнення, з урахування внесених вище пропозицій, змістовного наповнення фундаментальних положень діяльності ідентифікованих інституцій, зокрема об'єкт, мета, принципи, функції, завдання, форми, норми щодо векторного спрямування «сталій розвиток» [21]. Об'єктом державного управління в контексті вказаного вище є власне сталий розвиток країни та урбанізованих територій. Метою державного управління сталим розвитком є досягнення необхідного заздалегідь визначеного рівня сталого розвитку країни та урбосистеми. Принципами

державного управління сталим розвитком пропонується брати загальновідомі принципи державної служби, що закріплені законом України «Про державну службу України», скоротивши їх відповідним чином в межах кадрової функціональності (забезпечення рівного доступу до державної служби, стабільності,) та розширивши за рахунок наступних з них [14]: верховенства права, законності, патріотизму, доброчесності, ефективності, політичної неупередженості, прозорості, наукової обґрунтованості, послідовності та демократизму [14].

Президент України є першим суб'єктом державного управління сталим розвитком в нашій країні, що фактично підтверджує сукупність усіх перерахованих вище чинних нормативно-правових документів. До фундаментальних засад вказаної регуляторної інституції прямої дії в сфері управління державною безпекою пропонується віднести наступні [16]:

- **Функції** – прогнозна, організаційно-регламентаційна;
- **Повноваження** – формує цілі сталого розвитку країни на відповідний період; звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;
- **Зв'язки та комунікації**: з міжнародними організаціями, вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, Національною радою реформ і Виконавчим комітетом реформ, народом України;
- **Форма діяльності**: загальне управління, у тому числі нормотворча діяльність;
- **Норми діяльності**:
 - **результативні** – Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030»; Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020»;
 - **функціональні** – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України та інші чинні нормативно-правові акти України [16].

На рівні урбанізованих територій функціональними аналогами Президента України мають виступити міські голови.

Наступною регуляторною інституцією прямої дії в межах державного управління сталим розвитком пропонується визнати Верховну Раду України, яка, за умов наведеного вище умотивування, має набути таких інституційних характеристик [16, 20]:

- **Функції** – прогнозно-планувальна, організаційно-регламентаційна, контрольна;
- **Повноваження** – законотворча діяльність (у тому числі прийняття закону «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030 року»);
- **Зв'язки та комунікації**: з Президентом України, з усіма вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, народом України;
- **Форма діяльності**: загальне управління, у тому числі нормотворча, організаційна та контрольна діяльність;
- **Норми діяльності**:
 - **результативні** – Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030»;
 - **функціональні** – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030»; Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України [16–20].

Знов таки, на рівні урбанізованих територій функціональними аналогами Верховної ради мають виступити міські ради.

Кабінет Міністрів України виступає останньою інституцією в сукупності регуляторних інституцій прямої дії державного управління сталим розвитком. Інституціональна його характеристика в контексті виглядає таким чином [16–18]:

- **Функції** – прогнозно-планувальна, організаційно-регламентаційна, організаційно-розпорядна, організаційно-координаційна, контрольна;
- **Повноваження** – забезпечення проведення заходів на досягнення цілей сталого розвитку до 2030 року та реалізацію Стратегії сталого розвитку;
- **Зв'язки та комунікації**: з Президентом України, усіма вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, у тому числі Верховною Радою України, народом України.
- **Форма діяльності**: ухвалення законодавчих актів; загальне керівництво реформами сталого розвитку;
- **Норми діяльності**:
 - **результативні** – Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів

України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2030” у 202... році », «Про затвердження Стратегій» (векторно-галузеві стратегії на виконання генеральної Стратегії сталого розвитку України);

○ *функціональні* – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України [16–18].

Функціональним аналогом КМУ щодо управління сталим розвитком урбосистем мають виступити міські державні адміністрації.

Нерегуляторними інституціями прямої дії в межах державного управління сталим розвитком, згідно з Указом Президента України «Про Національну раду реформ і Виконавчого комітету реформ», є Національна рада реформ. Їх інституційними характеристиками є [19]:

• **Функції** – організаційно-дорадча;

• **Повноваження** – визначення напрямів та пріоритетів реформ, спрямованих на впровадження Стратегії сталого розвитку України, реалізацію національних інтересів та захист конституційних прав і свобод людини і громадянина, вироблення єдиної, узгодженої державної політики, напрацювання стратегії та механізмів впровадження реформ;

• **Зв’язки та комунікації**: з усіма вітчизняними органами державної влади усіх рівнів, у тому числі Верховною Радою України, народом України;

• **Форма діяльності**: консультативно-дорадча діяльність;

• **Норми діяльності**:

○ *функціональні* – Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України [19].

Щодо аналога Національної ради реформ пропонується до створення Міської ради реформ під патронатом міських голів.

Галузеві Міністерства України, як центральні органи виконавчої влади, виступають регуляторними інституціями непрямої дії, що, вочевидь, наділені такими інституційними характеристиками [23]:

• **Функції** – організаційно-регламентаційна, організаційно-розпорядна, організаційно-координаційна;

• **Повноваження** – забезпечення проведення заходів на досягнення цілей сталого розвитку до 2030 року та реалізацію Стратегії сталого розвитку;

• **Зв’язки та комунікації**: з Кабінетом Міністрів України, вітчизняними органами державної виконавчої влади усіх рівнів, народом України.

• **Форма діяльності**: ухвалення законодавчих актів; галузеве керівництво реформами сталого розвитку;

• **Норми діяльності**:

○ *результативні* – накази Міністерств України на реалізацію векторно-галузових Стратегій в межах генеральної Стратегії сталого розвитку України;

○ *функціональні* – Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2030” у 202... році», «Про затвердження Стратегій» (векторно-галузеві стратегії на виконання генеральної Стратегії сталого розвитку України) [23].

•

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ ТА УРБОСИСТЕМ					
<i>Об'єкт державного управління</i> – сталий розвиток України					
<i>Мета державного управління</i> – досягнення необхідного заздалегідь визначеного рівня сталого розвитку України та урбосистем					
Принципи державного управління сталим розвитком					
<i>верховенства права</i>	<i>законності</i>	<i>патріотизму</i>		<i>добросесності</i>	<i>ефективності</i>
<i>політичної неупередженості</i>	<i>прозорості</i>	<i>наукової обгрунтованості</i>		<i>послідовності</i>	<i>демократизму</i>
Інститути державного управління сталим розвитком України та урбосистемами					
Регуляторні інститути прямої дії	Нерегуляторні інститути прямої дії	Змістовні вектори діяльності		Регуляторні інститути непрямої дії	Нерегуляторні інститути непрямої дії
Президент України	Національна рада реформ	<i>Вектор розвитку</i>	<i>Вектор безпеки</i>	Міністерства (галузеві) України	РНБОУ
Верховна рада України					
Кабінет Міністрів України	Місцеві ради реформ	<i>Вектор відповідальності</i>	<i>Вектор гордості</i>	Департаменти та управління МДА	Державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства
Міські голови, міські ради, міські державні адміністрації					
Функції					
<i>прогнозно-планувальна</i>	<i>організаційно-дорадча</i>	<i>мотиваційна</i>		<i>організаційно-регламентаційна</i>	<i>організаційно-функціональні</i>
<i>організаційно-регламентаційна</i>					
<i>організаційно-розпорядна</i>				<i>організаційно-координаційна</i>	<i>організаційно-дорадча</i>
<i>організаційно-координаційна</i>					
<i>контрольна</i>					
Повноваження		Форми діяльності		Зв'язки та комунікації	
Результативні та функціональні норми діяльності					
Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», Конституція України, Закон України «Про Стратегію сталого розвитку Україна до 2030», Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030», Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2020» та інші чинні нормативно-правові акти України, Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” у 2015 році», «Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна-2030” у 202... році », «Про затвердження Стратегій ...» (векторно-галузеві стратегії на виконання генеральної Стратегії сталого розвитку України); міські регуляторні нормативно-правові акти в сфері державного управління сталого розвитку міст за відповідними векторами					

Рис. 1. Інституціональний механізм державного управління сталим розвитком України та урбосистем (авторська розробка)

Функціональним аналогом галузевих Міністерств на рівні урбосистем в процесі державного управління сталим розвитком виступають департаменти та управління міських державних адміністрацій.

Останніми в переліку інституцій державного управління сталим розвитком є нерегуляторні інституції непрямої дії, які, фактично, здійснюють відповідні організаційно-функціональні дії на своєму рівні; до них зараховано Раду Національної безпеки та оборони України та державні служби, комітети, комісії, фонди, агентства. Зважаючи на принципи державного управління в цілому та сталим розвитком зокрема вказані функції пропонується організаційно-дорадчою, що реалізуватиметься через участь у формуванні відповідних стратегічних векторно-галузевих нормативних документів та їх похідних. Такий підхід дозволить урахувати важливі прикладні позиції, що вже відпрацьовані на практиці вказаними державними органами [21].

Висновки. Зважаючи на розбудовані характеристики інституцій державного управління сталим розвитком, власне інституціональний механізм державного управління сталим розвитком в Україні та в урбосистемах набуває такого вигляду, як проілюстровано на рисунку 1.

Сформований та запропонований інституціональний механізм державного управління сталим розвитком в Україні та в урбосистемах вирізняється обґрунтованою деталізацією як теоретичних інституційних підвалин, так і усіх визначених змістовного зрізів функціональних його площин. Його запровадження дозволить підвищити ефективність управлінських дій держави та урбосистем на шляху досягнення цілей сталого розвитку суспільства в цілому.

Список використаної літератури:

1. World urbanization prospects, the 2011 Revision / UN, Dep. of economic and social affairs. – 2012 [Electronic resource]. – Access mode : <http://esa.un.org/unup>.
2. Сологуб І. Урбанізація в Україні / І.Сологуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://voxukraine.org/urbanizatsiya-v-ukrayini/>.
3. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development [Electronic resource]. – Access mode : <https://sdgs.un.org/2030agenda>.
4. Березіна О.Ю. Цілі сталого розвитку та стратегічні вектори соціальних реформ в Україні / О.Ю. Березіна // Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції». – ЖДТУ, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/5560>.
5. Дерев'янюк В.А. Значення сталого розвитку для публічного управління та адміністрування / В.А. Дерев'янюк, Г.В. Капленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rnu.ua/sites/default/files/2020/pages/187/zbirnyknulp.pdf>.
6. Остапенко Ю.І. Концепція сталого розвитку: концептуальні підвалини сучасного законодавства / Ю.І. Остапенко // Вісник публічного і приватного права. – 2019. – № 3. – С. 24–29.
7. Рагімов Фаїр Вагіф огли Механізми державного управління сталим розвитком регіонів в умовах глобалізації : дис. ... к.держ.упр. : 25.00.02 / Рагімов Фаїр Вагіф огли. – Львів, 2018. – 284 с.
8. Хвесик М. Парадигмальний погляд на концепт сталого розвитку України / М.Хвесик // Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 4–12.
9. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів : нац. доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НАН України М.А. Хвесика. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.
10. Грицишен Д.О. Інституалізація державної фінансово-контрольної діяльності як інструменту бюджетної безпеки країни / Д.О. Грицишен, С.В. Свірко, І.В. Сунпрунова // Економіка, управління та адміністрування. – 2021. – № 2 (96). – С. 77–84.
11. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою : монографія / С.В. Свірко. – Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2021. – 436 с.
12. Про Стратегію сталого розвитку Україна на період до 2030 : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ЖН6YF00A.html
13. Про Цілі сталого розвитку Україна на період до 2030 : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
14. Про державну службу України : Закону України від 10.12.2015 № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
15. Про забезпечення впровадження єдиної державної політики реформ в Україні : Указ Президента України від 23.07.2014 № 614/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614/2014#Text>.
16. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» у 2015 році : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4.03.2015 р. № 213-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-p>.
17. Конституція України / Офіційний вебпортал парламенту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-vr#Text>.
18. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27. 02.14 № 794-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.
19. Про Національну раду реформ і Виконавчого комітету реформ : Указ Президента України від 13.08.2014 № 644/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644/2014#Text>.

20. Про регламент Верховної Ради України : Закон України від 10.02.10 № 1861-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17/ed20100210>.
21. Харченко О.А. Публічна політика в сфері сталого економічного розвитку : дис. ... д-ра філософії / О.А. Харченко. – Житомир, 2021. – 191 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://old.ztu.edu.ua/ua/science/files/onelife/diser_Kharchenko.pdf?v1.
22. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку : навч. посіб. / Т.К. Гречко, С.А. Лисовський, С.А. Романюк, Л.Г. Руденко. – Херсон : Гринь Д.С., 2015. – 264 с.
23. Бурік З.М. Аналіз процесів сталого економічного розвитку України / З.М. Бурік // Проблеми і перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії : зб. наук. пр. XII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – С. 25–27.

References:

1. UN (2012), *World urbanization prospects, the 2011 Revision*, Dep. of economic and social affairs, [Online], available at: <http://esa.un.org/unup>
2. Solohub, I., *Urbanizatsiia v Ukraini*, [Online], available at: <https://voxukraine.org/urbanizatsiya-v-ukrayini/>
3. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, [Online], available at: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
4. Berezina, O.Iu. (2016), «Tsili staloho rozvytku ta stratehichni vektory sotsialnykh reform v Ukraini», *Tezy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Stalyi rozvytok krainy v ramkakh Yevropeiskoi intehtratsii»*, ZhDTU, [Online], available at: <http://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/5560>
5. Derevianko, V.A. and Kaplenko, H.V., *Znachennia staloho rozvytku dlia publichnoho upravlinnia ta administruvannia*, [Online], available at: pnu.ua/sites/default/files/2020/pages/187/zbirnyknulp.pdf
6. Ostapenko, Yu.I. (2019), «Kontseptsiia staloho rozvytku: kontseptualni pidvalny suchasnoho zakonodavstva», *Visnyk publichnoho i pryvatnoho prava*, No. 3, pp. 24–29.
7. Rahimov, Faih Vahif ohly (2018), «Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia stalym rozvytkom rehioniv v umovakh hlobalizatsii», D.Sc. Thesis of dissertation, 25.00.02, Lviv, 284 p.
8. Khvesyk, M. (2012), «Paradyhmalnyi pohliad na kontsept staloho rozvytku Ukrainy», *Ekonomika Ukrainy*, No. 6, pp. 4–12.
9. Libanova, E.M. and Khvesyk, M.A. (ed.) (2014), *Sotsialno-ekonomichniy potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta yii rehioniv*, natsionalna dopovid, DU IEPSR NAN Ukrainy, K., 776 p.
10. Hrytsyshen, D.O., Svirko, S.V. and Suprunova, I.V. (2021), «Instytualizatsiia derzhavnoi finansovo-kontrolnoi diialnosti yak instrumentu biudzhetnoi bezpeky krainy», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 2 (96), pp. 77–84.
11. Svirko, S.V. (2021), *Mekhanizmy derzhavnoho upravlinnia biudzhetnoiu bezpekoiu*, monohrafiia, Vyd.O.O. Yevenok, Zhytomyr, 436 p.
12. VRU, *Pro Stratehiuu staloho rozvytku Ukraina na period do 2030*, Proekt Zakonu Ukrainy, [Online], available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html
13. VRU (2019), *Pro Tsili staloho rozvytku Ukraina na period do 2030*, Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 30.09.2019 No. 722/2019, [Online], available at: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
14. VRU (2015), *Pro derzhavnu sluzhbu Ukrainy*, Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 No. 889-VIII, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
15. VRU (2014), *Pro zabezpechennia vprovadzhennia yedynoi derzhavnoi polityky reform v Ukraini*: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 23.07.2014 No. 614/2014, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614/2014#Text>
16. KMU (2015), *Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z vykonannia Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy ta Stratehii staloho rozvytku «Ukraina-2020» u 2015 rotsi*, Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4.03.2015 r. No. 213-r, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-p>
17. Ofitsiinyi veb-portal parlamentu Ukrainy, *Konstytutsiia Ukrainy*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254r/96-вр#Text>
18. VRU (2014), *Pro Kabinet Ministriv Ukrainy*, Zakon Ukrainy vid 27.02.14 No. 794-VII, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>
19. VRU (2014), *Pro Natsionalnu radu reform i Vykonavchoho komitetu reform*, Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 13.08.2014 No. 644/2014, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/644/2014#Text>
20. VRU (2010), *Pro rehlament Verkhovnoi Rady Ukrainy*, Zakon Ukrainy vid 10.02.10 No. 1861-VI, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17/ed20100210>
21. Kharchenko, O.A. (2021), «Publichna polityka v sferi staloho ekonomichnoho rozvytku», Ph.D. Thesis of dissertation, Zhytomyr, 191 p., [Online], available at: https://old.ztu.edu.ua/ua/science/files/onelife/diser_Kharchenko.pdf?v1
22. Hrechko, T.K., Lisovskiy, S.A., Romaniuk, S.A. and Rudenko, L.H. (2015), *Publichne upravlinnia v zabezpechenni staloho (zbalansovanoho) rozvytku*, navch. posib., Hrin D.S., Kherson, 264 p.
23. Buryk, Z.M. (2015), «Analiz protsesiv staloho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy», *Problemy i perspektivy rozvytku nauky na pochatku tretoho tysiacholittia u krainakh Yevropy ta Azii*, zb. nauk. pr. KhII Mizhnar. nauk.- prakt. internet-konf., Pereiaslav-Khmelnytskyi, pp. 25–27.

Свірко Світлана Володимирівна – доктор економічних наук, доктор наук з державного управління, завідувач кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-9157-4672>.

Наукові інтереси:

- бюджетний облік та контроль;
- державне управління;
- бюджетна безпека.

Власюк Тарас Олександрович – доктор економічних наук, професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-00001-8288-7693>.

Наукові інтереси:

- міжнародна економіка;
- економічна безпека.

Харченко Олексій Андрійович – доктор філософії з публічного управління та адміністрування, депутат Житомирської міської ради.

<https://orcid.org/0000-0003-2801-3885>.

Наукові інтереси:

- сталий розвиток;
- державне управління.

Тростенюк Тетяна Михайлівна – доктор філософії з обліку та оподаткування, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0001-7130-7454>.

Наукові інтереси:

- електронне урядування;
- державне управління;
- національна та міжнародна безпека.

Svirko S.V., Vlasiuk T.O., Kharchenko O.A., Trosteniuk T.M.

Institutional principles of state management of sustainable development of urban areas

The article deals with the issue of institutional provisions of state management of sustainable development of urban areas. The definition of separate categories is proposed: the sustainable development of urbanized territories is the process of ensuring a certain state of socio-economic development of such territories, which is characterized by the harmonization of social, economic and ecological goals (reducing the impact on the environment and rational use of natural resources) of the urban system, which will ensure the coherence of the interests of the participants of public relations and the corresponding level of social, economic and ecological security of the urban system for the well-being of current and future generations; state management of the sustainable development of urbanized territories is the process of forming and implementing public management decisions to ensure the sustainable development of the urban system, which is characterized by the harmonization of social, economic and environmental goals for ensuring social consensus, consistency of interests of participants in social relations, appropriate level of security of the urban system community for the well-being of current and future generations; institutionalization of state management by the sustainable development of urbanized territories - the study of the sphere of state management with the aim of recognizing and defining relevant institutions, formalizing and systematizing fundamental provisions (object, purpose, principles, functions, powers, forms, norms), their connections, communications in within the framework of management actions regarding the sustainable development of the urban system. The institutional mechanism of state management of sustainable development of Ukraine and urban systems has been formed.

Keywords: sustainable development; urbanized territories; public administration; institutionalization.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2023.